

BESZÉLGETÉS BORBÁTH ERIKÁVAL

A VIDÉKFEJLESZTÉSRŐL ÉS A REGIONÁLIS IRODÁKRÓL

– Az első kérdésem egy kicsit személyhez kötötten próbálja aktuális-sá tenni ezt a regionális tematikus számunkban megjelenő be-szélgetést. Tegnap ünnepeltük Vitányi Iván 80. születésnapját, s a 2005. évhez kötődik a regionális irodák megalakulása. Vajon ezen az egybeesésen kívül is összefüggésbe hozható személy és tény egymással?

Borbáth Erika: Direkt módon nincs köze a két dolognak egymáshoz, de az a szellemiség, amit Vitányi Iván képvisel, az nyilvánvalóan ebben a munkában is meg kell látszódjon. Tehát az, hogy értéket képviselünk, az, hogy az értékekhez ragaszkodunk, hogy azt valljuk, hogy az értékek területiségben is megjelennek, és hogy a kultúra értékei különösen területiségben jelennek meg. Elég, ha csak a néprajza gondolunk: tájegységekről beszélünk, a tájegységek népművészetéről, hagyományáról, kultúrájáról. Tehát ez mind-mind tájhoz, kistérséghez, régióhoz kötődik.

– Az, hogy regionális irodák alakultak, és hogy a Magyar Művelődési Intézetben egy külön részleg jött létre, eredményezhet-e egy szakmán belül megújulást?

Borbáth Erika: 1996-tól, amióta megszületett a területfejlesztési törvény, az egyes tárcáknak megkezdődött a területfejlesztési tevékenysége. Mi hiányoltuk, hogy a kulturális ágazatnak nem alakultak regionális irodái. Ugyanakkor pedig, még az is gyengítette a helyzetünket, hogy Regionális Fejlesztési Tanácsokban a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma tanácskozási joggal vett részt és nem döntéshozatali joggal. Ha nem is direkt módon, de indirekt módon, ez mindig hátrányosan érintette az ágazatot. Ahol döntés született a források elosztásáról, ott nem volt erős képviselése az ágazatnak.

Most az, hogy létrejönnek ezek a regionális irodák, ezek egy új-fajta fejlesztési rendszerbe helyezik a kultúrát és ezen belül a közösségi művelődést, és ez lehetőségeket biztosít. Lehetőséget biztosít egyrészt az intézet által működtetett regionális irodavezetőkön keresztül, másrészt pedig, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Regionális Fejlesztési Tanácsok által közösen létrehozott Közkincs Bizottság érdekérvényesítő erejével.

– Amit az intézet egy országnyi területen segíteni és ösztönözni tud, máris kézzel foghatóvá vált, a megindult továbbképzésekkel. Van még, ami a megkezdett munkában ennyire jól látszik?

Borbáth Erika: Az előbb én a területfejlesztésről beszéltem. Az európai szakirodalomban a területfejlesztés mellett megjelenik a vidékfejlesztés fogalma. Gyakorlatilag a vidékfejlesztés máshova helyezi a hangsúlyt, mint a területfejlesztés. Az agráriumhoz kötődik, de a vidékfejlesztés központjában az emberi, a közösségi, a környezeti értékek állnak.

Ez egy rendkívül komplex dolog. Az emberi erőforrás fejlesztése, a közösségi értékek ápolása, a hátrányos helyzetű térségek és rétegek esélyegyenlőségének javítása a kulturális ágazat együttműködésével lehet eredményes. Aminek része lenne, hogy mi képzéseket szervezünk, a pályázatok lebonyolításában veszünk részt, adott esetben kiadványt jelentetünk meg. Nagyon-nagyon fontos megjegyezni, hogy ez nem módszertani feladat. Nekünk nem a kistérségben dolgozók helyett kell dolgozunk, nekünk az a feladatunk, hogy mindazokhoz a nagyszerűségekhez, amiket ők megcsinálnak, azokhoz és azokról mi információt adunk, konkrét ötleteink is lehetnek, ha szükség van rá, hogy amit elterveztek, meg tudják valósítani. Tehát mine-

künk egy köztes szerepet kell ellátnunk. Mi lehetőségeket kívánunk biztosítani, nem pedig olyan szakmai feladatokat elvégezni, ami a települések feladata, amit a kistérségben lehet megfogalmazni vagy amit a megyékben lehet elvégezni. Természetesen ez is komoly szakmai feladat.

– A Szín 10/3-as száma regionális tematikus szám. Ebben konkrét tervek is szerepelnek, mint például Gábor Kláráé. Vajon milyen lehetőségek vannak még, amik hasonlóképp megismerényítő hatással – egymásra?

Borbáth Erika: Hát, számtalan példa van. Az a nagyon nagy szerencsénk, hogy nem a nulláról kell kezdeni. Én mindig, amikor előadást tartok, előveszem azt a 80-as években kialakult gyakorlatunkat, ami a kistérségben a szomszédolás programsorozatban jelent meg, amikor az amatőr művészeti csoportok, az ifjúsági klubok, megmutathatták magukat egymásnak a városok vonzáskörzetében. Vagy például a 80-as évek második felében ill. a 90-es évek elején a megyék közötti együttműködések is elindultak. Ennek például az az alapja, hogy vannak szükség-szerűségek. Annak idején mi Veszprém megyében nem egyedül szerveztük meg a közművelődési képzést, hanem összeálltunk Fejér megyével, néha csatlakozott hozzánk Somogy megye vagy Zala megye. Mert hogy ezeket nem lehetett külön-külön eredményesen megszervezni. Tartalom szempontjából sem volt mindegy, hogy öt embernek tartjuk vagy harminc embernek tartjuk ezeket a képzéseket.

Én tehát azt gondolom, ezek már kialakult gyakorlatok. Nem az a feladatunk, hogy mi most újakat találjunk ki. Előjön, hogy ehhez kapcsolódóan valamit láttam, hallottam, olvastam, akkor elkezdlek utána menni, szóval megvan az a tudásom, hogy megtalálom az információt. Na most, ezek is ilyen példák, amik az én gondolkodásomat befolyásolják, ugyanakkor egy információs bázist biztosítanak. De hogy abból, ott, ahol én élek, milyen program alakítható ki, az csakis rajtunk, az adott településen élőkön múlik. Azon múlik, hogy ott milyenek a helyi társadalom viszonyai, milyen közösségek vannak, milyen munkalehetőségek vannak, milyenek a közlekedési viszonyok, milyenek a természeti viszonyok. Tehát ezek sohasem szakíthatók ki az adott térből.

Azt is mondtuk például, hogy nagyon fontosnak tartjuk, hogy elkészüljenek a vidéki fejlesztési tervek. De ezek se úgy kell, hogy elkészüljenek, hogy kiképzett szaktanácsadók sokasága leül az íróasztal mellé, elemzi az adatokat, aztán majd csinál belőle valamit, ami korrekt ugyan, de nem biztos, hogy helyben hiteles.

Úgy gondolom, hogy ezeknek úgy kell készülni, hogy minden egyes településen, kistérségben vannak már gazdaságfejlesztési tervek, úthálózat fejlesztése, egészségügy fejlesztése, oktatásfejlesztésre vonatkozó tervek, s ezeknek egy olyan szintézist kell közvetítenünk, amiből egyértelművé válik, hogy maga az ember tud hozzájárulni ahhoz, hogy ezek a fejlesztési tervek megvalósuljanak. Az embernek pedig tudásra, információra, közösségekre van szüksége, hogy kiegyensúlyozott, kreatív és eredményes lehessen.

– Vajon az intézetben belül megalakult új egység az egész intézetre hatással tud lenni?

Borbáth Erika: Én abban bízom, hogy ezt a fajta együttműködést ki fogjuk tudni alakítani. Most el lehetne rendelni, hogy márpedig ennek egy közös szervezőerőnek kell lenni, de ez így nem fog működni. Meggyőződésem, hogy a köz-

VIDÉKFEJLESZTÉS, REGIONÁLIS IRODÁK, KISTÉRSÉGEK

művelődésben vératömlesztést jelenthet a térségi feladatellátás. Gyakorlatilag nincs a közösségi művelődésnek olyan feladata, amelynek ne lenne területi elven megszervezhető vagy megszervezendő vetülete. Ez az amatőr művészeti mozgalomban éppen úgy jelen van, mint pl. az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben, a fesztiválok szervezésében.

Ugyanakkor azt is gondolom, hogy lehetőséget ad a hálózat-szerű működésre, ami feltétele a hatékony érdekképviseletnek.

– *Talán a közművelődés minden más szakmánál inkább kénytelen más szakmákkal együtt működni, megpróbálni az ő fogalomrendszerükben gondolkodni. Vajon a más szakmák mennyire ártották már bele magukat a mi szakmánk fogalom és célrendszerének megismerésébe?*

Borbáth Erika: Én azt gondolom, hogy itt egy nagyon-nagyon fontos dolog a partnerség. A partnerség feltételezi egymás szakmájának a tiszteletét és megbecsülését. Sokszor úgy gondolják, hogy ez az egész kulturális tevékenység, amit közösségi művelődésnek nevezünk, bármivel kiváltható. Kiváltható egy civil szervezettel, kiváltható egy vállalkozóval vagy, mondjuk, a nevelési tanácsadóval, szakember nélkül. Vagy a könyvtár elvégezheti ezeket a feladatokat. És lehetséges is, hogy valamennyit el tud belőle végezni. Mert hogy minden szervezet körül alakulnak ki közösségek. Szakmailag olyan mértékben, ahogy a laikus ember is végezhet könyvtárosi feladatokat – egy bizonyos mértékig. De a szakszerűségnek komoly előnyei vannak a fejlesztésben, a raktározásban, stb... Így gondolom ezt a mi szakmánkról is. Tudnunk kell, hogy a közösségek életét mi befolyásolja, hogy hogyan lehet felépíteni egy felnőttképzési kurzust, mitől lesz szakszerű egy kiállítás, s hogy mitől élvezhető egy rendezvény. Tudatos és építő erejű legyen a munkánk, ezt én nagyon fontosnak érzem.

Én nem gondolom, hogy más szakmáknak kell sokkal jobban megismerni azokat a terminológiákat, azokat a módszereket, amikkel mi dolgozunk. Az a nagyon-nagyon fontos, hogy a partnerség jegyében együtt működjünk. És hogyha ez megvalósul, akkor minden szakma, a könyvtári, a pedagógusi, a turizmust szervező stb., pont annyira profitálni fog ebből az egészből, mint a közművelődés.

Az is nagyon fontos, hogy a településeken legyen valaki, akihez odamennek, mert ki kell tölteni egy szociális segélykérő űrlapot. Kell egy ember minden egyes településen, akihez oda lehet menni, akivel meg lehet beszélni a dolgokat. Az egy nagy kérdés, hogy most ez egy közművelődési szakember vagy nem, én úgy gondolom, hogy induláskor nem biztos, hogy közművelődési szakember. Attól lesz jó segítőtje a saját, helyi településének, ha mindazt megtanulja, amitől egy embernek tud segíteni, ezt pedig, szakmánk képviselői tanulják és gyakorolják.

– *Lehet, hogy most több szakmával együtt működve, valóban lenne rá lehetőség, hogy mi és az együttműködni akarók tegyünk valamit az esélyek egyenlővé tétele érdekében?*

Borbáth Erika: Az esélyegyenlőtlenségek minimalizálására törekedhetünk, azt gondolom. Az esélytelenségeket kiegyenlíteni, meggyőződéseim, hogy nem tudjuk, akármilyen nagy összefogással sem. Az viszont mindenképpen nagyon fontos, hogy ezen a területen a szakmánk togye a dolgát.

Minden társadalomban van egy felső réteg, van egy közép és egy alsó réteg, s az a nagy kérdés, mekkora a közép, ami nálunk szűküldő réteg, és a kutatások tanulsága szerint az alsó, a leszakadó társadalmi csoportok aránya egyre nagyobb. A gyakorlati tapasztalat és a felmérések eredményei is azt mutatják, hogy

a közművelődési intézményrendszer használói a közép és a leszakadó rétegek. Tehát feladatunk, hogy olyan lehetőséget biztosítsunk, amiben adott esetben meg tud kapaszkodni.

Én azt gondolom, ezt nekünk az egész közművelődésben nagyon kell képviselni. És azért vagyok mindig nagyon szomorú, amikor a művelődési házak, a közösségi intézmények rossz sorsáról hallok. Az önkormányzatok úgy gondolják, ha most szorít a cipő, akkor a megoldás, hogy bezárják a művelődési intézményt. Sokszor úgy tűnik, hogy az ottani kollega egzisztenciális harcáról van szó elsősorban, ami nyilvánvalóan természetes önmagában véve. De, hogy mennyire nem csak erről van szó! Ha egy szülő maga talán nem is vesz részt, de a gyereket elküldi egy tánckörbe, vagy ha tudja, hogy a gyereke a művelődési házba bemeleg, és ott leül a számítógép elé, akkor egy olyan közösségben van, ami vagy lehetőséget ad neki ahhoz, hogy továbbléljen, vagy lehetőséget ad neki ahhoz, hogy legalább megtartsa, s ne kerüljön olyan közösségekbe, ahonnan nehéz a visszaút. Hát ezek mással nem pótolható lehetőségek.

– *Az utolsó oldalunkon közöljük a regionális irodákban és intézetünkben e területen dolgozók nevét, címét, elérhetőségét. Azt kérdezném, hogy sikerült-e valóban társadalomismerettel rendelkező és e szempontból elkötelezett kollegákat kiválasztani.*

Borbáth Erika: Egyrészt a kollegáknak van olyan végzettségük, ami feljogosít bennünket, hogy feltételezzük, hogy bizonyos ismeretek birtokában vannak. Másrészt olyan munkatapasztalataik vannak, amik ezeket a bizodalmainkat csak erősíthetik. Tehát én abban reménykedem, hogy egy nagyon eredményes, jó társaság az, aki most ezen a fősztályon együttműködik, és azt látom, hogy nagy lendülettel kezdték el a munkájukat.

Őket választottuk ki 141 jelentkező közül, és őket kértük fel munkatársaknak.

– *A Szegei Nyári Egyetem – ahol tegnapelőtt Vitányi Iván tartott előadást, s ahol holnap épp Gábor Klára fog – lehet, hogy ezzel a témával úgy foglalkozik, hogy máris támaszkodik az intézet által kiválasztott emberekre?*

Borbáth Erika: Van a regionális részlegünkről is munkatársunk ott előadónak, de Péterfi Ferencék is ott vannak a Nyári Egyetemen, és tartanak előadást. Ők gyakorlatilag ugyanezt a munkát végzik, más megközelítésben, tehát, azt gondolom, a kettő erősítheti egymást. A Szegei Nyári Egyetem témája, ami a *Tér, társadalom, kultúra*, tulajdonképpen ezt a programot járja körül, s hogy meghívták a kollegáinkat előadónak, ez is erősítheti a bizodalmainkat.

– *Ha már a beszélgetést Vitányi Ivánnak kezdtük, hadd kérdezzem meg utolsó kérdésként, hogy vajon lehet-e Vitányi Ivánra ebben a megkezdett munkában úgy is számítani, hogy nem csak előad, hanem oda figyel, s megerősíti egy-egy helyben alakuló elképzelés fontosságát?*

Borbáth Erika: Azt gondolom, hogy amit Vitányi Iván megtesz, s ezt mindig is megteszi, hogy az aktuálist elhelyezi egy rendszerben, s azáltal segít a folyamatok megértésében és a folyamatos fejlődésben.

Mátyus Aliz

